

В. МОСКАЛЕНКО

Збирання реліквій Великої Вітчизняної війни та їх використання у військово-патріотичній роботі музею

Щорський історичний музей протягом своєї 65-річної історії активно займається історико-краєзнавчою роботою за тематикою Великої Вітчизняної війни, добре розуміючи її важливість.

Незважаючи на те, що музей було відкрито як меморіальний музей М.О. Щорса, його працівники не обмежилися вузькими рамками, а зайнялися збиранням матеріалів по історії Великої Вітчизняної війни, що дозволило розширити тематику експозицій музею, створити історичний відділ.

Особливо плідно ця робота проводилась у 1970-х – 1980-х роках. Активний пошук архівних документів, збір речових реліквій, фотоматеріалів дозволив створити колекції, які майже повністю відображають події Великої Вітчизняної війни на території нашого краю.

За архівними документами було повністю прослідковано події героїчної оборони Щорса в 1941 році і звільнення району в 1943 році, уточнений склад частин і з'єднань, що брали участь в операціях по звільненню. Встановлені військові підрозділи, персональний командний склад, описаний хід бойових дій підрозділів 61-ї та 65-ї армій Центрального фронту по визволенню території Щорського району, що дозволило у хронологічному порядку, із зазначенням конкретної бойової частини, її приналежності до армії встановити день звільнення кожного населеного пункту. Виявлені імена людей, які отримали звання Героя Радянського Союзу за звільнення району, та приблизна кількість загиблих.

За матеріалами архівів було встановлено кількість жертв серед мирного населення, розміри матеріальних збитків, кількість оstarбайтерів по кожному населеному пункту району, імена Героїв Радянського Союзу – наших земляків.

За матеріалами райвійськкомату встановлено кількість осіб, що були призвані на фронт, кількість нагороджених та загиблих.

Іншою групою музейного фонду стали матеріали, що стосуються створення і бойових дій партизанського з'єднання під командуванням О.Ф. Федорова, з'єднань М.М. Попудренка та М.Г. Салая, які певний час базувалися на території Єлінських лісів у Щорському районі.

Також були зібрані матеріали про Щорську підпільну організацію, колекції зброї і нагород, фронтові листи, спогади. Складені списки наших земляків – учасників найбільших операцій Великої Вітчизняної війни (Сталінградської, Курської, битви за Дніпро, Корсунь-Шевченківської).

На сьогоднішній день з-понад 18 тис. експонатів Щорського історичного музею майже 3000 одиниць збереження відноситься до періоду Другої світової війни. Збирання та наукове опрацювання пам'яток дозволило створити в музеї експозицію, що знайомить відвідувачів з подіями Великої Вітчизняної війни на території краю. Вона представлена наступними темами: партизанський рух; підпілля міста Щорс та його героїчний опір окупаційному режиму; звільнення міста і району від фашистських загарбників; Герої Радянського Союзу, що звільняли наш край; герої-земляки.

Крім того, наявні експонати дозволяють активно займатися і виставковою

діяльністю. Ця форма роботи є важливою не тільки з огляду на популяризацію фондів колекцій, а й враховуючи велике інформаційне навантаження, яке несуть згадані матеріали.

Щорічно в музеї до Дня Перемоги, Дня звільнення Чернігівщини, Дня партизанської слави, інших ювілейних і пам'ятних дат створюються стаціонарні та пересувні виставки. Серед них – “Фронтові листи”, “З життя та побуту партизан в Єлінських землянках”, “Згадують ветерани”, “Фронтowa юність”, “Вони залишилися молодими”. Виставки експонуються у школах міста, ПТУ, районному Будинку культури, бібліотеках, інших установах, під час проведення масових заходів.

Науковці музею власними силами та при співробітництві з іншими організаціями щорічно проводять різноманітні заходи, спрямовані на виховання у молодого покоління почуття патріотизму і самоповаги. Якщо знову ж таки звернутися до історії музею, то слід зазначити, що Щорський історичний музей посідав чільне місце серед музеїв області в роботі по військово-патріотичному вихованню, неодноразово нагороджувався дипломами та грамотами, відзначався на обласному і республіканському рівнях.

Активно займаємося цією роботою і нині. Традиційними для музею є зустрічі з ветеранами, на яких молодь спілкується з учасниками і свідками тих буремних років, слухає їхні розповіді про бойові подвиги та знайомиться з експозиціями, в яких представлені реліквії Великої Вітчизняної війни. Щорічно музеєм спільно з районною Радою ветеранів проводиться 10 – 12 зустрічей.

Іншою формою масової роботи є проведення для учнів уроків мужності як в експозиціях музею, так і в інших установах (навчальних закладах, бібліотеках). Для проведення уроків мужності в інших установах створюються пересувні виставки із фондів музею. З темою уроку і матеріалами виставки присутніх знайомить співробітник музею.

На зборах, тематичних вечорах, науково-практичних конференціях, організованих іншими установами, використовується така форма роботи, як лекційне обслуговування, що також спрямоване на популяризацію серед населення міста матеріалів, присвячених Великій Вітчизняній війні.

Найявне фондове зібрання та існуючі експозиції дозволяють проводити на базі музею масові заходи районного і обласного рівнів. Мета таких заходів – вшанування ветеранів Великої Вітчизняної війни, партизанів і підпільників та виховання молоді на прикладі героїзму та мужності цих людей патріотами своєї Батьківщини. Так, за останні роки в музеї відбулися обласні заходи, присвячені 100-річчю від дня народження О.Ф. Федорова (2001), 60-річчю створення Чернігівсько-Волинського з'єднання партизанських загонів під командуванням О.Ф. Федорова (2003). В 2004 році до Дня партизанської слави була проведена науково-практична конференція “Партизанський рух у роки Великої Вітчизняної війни 1941 – 1943 рр.” за участю учасників партизанського та підпільного руху Чернігівщини, Гомельщини, Брянщини.

До 60-річчя від дня загибелі Щорського підпілля співробітниками музею був підготовлений і проведений День вшанування пам'яті загиблих підпільників, героїв руху Опору. В рамках Дня організований тематичний вечір “Вони залишилися молодими” для старшокласників міста. Відбулася зустріч з родичами загиблих, виїзд громадськості на могилу підпільників, відслужений молебень по загиблих.

Велику роботу по патріотичному вихованню молоді проводить філіал Щорського історичного музею – Єлінський музей партизанської слави. Профіль музею та матеріали, представлені в експозиції, дозволяють протягом року проводити

екскурсії, масові заходи, читати лекції на тему Великої Вітчизняної війни та про роль партизанського руху в ній, організовувати зустрічі з ветеранами війни, зі свідками спалення села фашистами в 1942 році. Такі зустрічі допомагають молодим людям усвідомити, що довелося пережити народу під час окупації, наскільки високим було почуття патріотизму у той страшний час і чому ми сьогодні повинні поважати і пам'ятати подвиг нашого народу у війні на нашій землі за наше майбутнє.

Все далі від нас події Другої світової війни і з кожним роком все менше залишається свідків героїчного минулого. В останні роки працівники музею активно займаються збиранням спогадів ветеранів Великої Вітчизняної війни, людей, які пережили окупацію, остарбайтерів, адже ми всі добре розуміємо, що пройде ще не так багато часу і живі свідки цього періоду історії відійдуть в інший світ. Тому збір спогадів і використання їх під час проведення заходів по патріотичному вихованню в подальшому буде мати дуже важливе значення.

На сьогоднішній день фонди музею налічують близько 50 спогадів про події Великої Вітчизняної війни, які вже зараз використовуються і під час проведення масових заходів, і для написання публікацій до засобів масової інформації, лекцій, наукових довідок тощо.

Майбутнього немає без минулого, про яке треба знати і пам'ятати. І саме музеї повинні стояти на варті пам'яті про нашу історію.

Історична пам'ять – це дзеркало душі народу. І дзеркало не повинно бути тьмяним і заплямованим. І неправда, що молодь має інші життєві орієнтири, живе лише сьогоднішнім днем і байдужа до свого минулого, яке не розуміє. Все залежить від тих, хто повинен донести до них це минуле. Якщо підходити до питання патріотичного виховання не формально, а з душею, диференційовано і самому вірити у свої слова, подавати матеріал цікаво і доступно, а не завченими штампами, то результати військово-патріотичного виховання будуть такими, яких ми прагнемо.